

Nr 405

Av herr Ohlin m. fl., angående bostadspolitiken.

(Lika lydande med motion nr 347 i Första kammaren)

Vid flera tidigare tillfällen och inte minst markant i vår motion förra året har vi understrukit den utomordentliga betydelsen av en planering av bostadsbyggandet på längre sikt. Vi har också föreslagit åtgärder för att tillgodose detta önskemål. Till en del har dessa vidtagits under det senaste året. Betydande svårigheter och brister förekommer emellertid allttjämt såväl i centrala som i kommunala och regionala instanser.

Det första villkoret för att en någorlunda tillfredsställande långsiktig planering skall komma till stånd är emellertid att statsmakterna själva tager ansvaret för att ge tillräckligt klara riktlinjer för planeringsverksamheten på regional och kommunal nivå. Utgångspunkten bör härvid vara att statsmakterna i första hand skall räkna med de sannolika möjligheterna för ett »ordinarie» bostadsbyggande under en god konjunktur. Därefter kan i planeringsriktlinjerna de större eller mindre tillägg göras, som är lämpliga för att avbalansera en minskning av näringslivets investeringar under svagare konjunktur genom ett ökat bostadsbyggande. En utgångspunkt bör vara att ordinarie bostadsbyggande under nuvarande förhållanden får ökas i minst samma takt som nationalinkomsten, dvs. med mellan 3 000 å 4 000 bostäder per år. Därför bör det ordinarie bostadsbyggandet kunna sättas till ca 81 000 lägenheter 1963 och 85 000 lägenheter 1964.

Under 1962 ökades på grund av konjunkturförsvagningen igångsättningen från 75 000 lägenheter, som regeringen planerat, till närmare 90 000. Siffran 75 000 var emellertid, som vi i fjol påvisat, för låg även om högkonjunktur rått. Tillägget till det ordinarie bostadsbyggandet på grund av försvagning av konjunkturen kan därför för 1962 uppskattas till ca 10 000 lägenheter. Det är enligt vår mening mycket förvånande att regeringen, trots att konjunkturförsvagningen nu måste bedömas som tydligare än för ett år sedan, räknar med en faktisk inskränkning av igångsättningen för 1963 jämfört med 1962. Enligt vår mening bör det av konjunkturförsvagningen betingade extra bostadsbyggandet under 1963 bli av *minst* samma omfattning som 1962. Detta innebär att igångsättningen även under 1963 bör omfatta åtminstone ca 10 000 lägenheter utöver vad vi här betecknat som ordinarie bostadsbyggande, dvs. 90 000 lägenheter eller något därutöver. Vi finner det självklart att den inträffade konjunkturförsvagningen bör utnyttjas för att snabbare övervinna bostadsbristen.

Förutsättningen för att ett så omfattande bostadsbyggande skall genom-

föras är emellertid att planeringsarbetet bedrivs i en omfattning som gör detta möjligt. Det är risk för att tillgången på stadsplanlagda områden och exploateringsfärdig tomtmark är så begränsad, att det inte går att fullt utnyttja de möjligheter konjunkturförsvagningen ger till ett exceptionellt omfattande bostadsbyggande. Regeringen och de statliga bostadsorganen bör tillsammans med kommunerna undersöka hur man kan undvika att planeringssidan blir den flaskhals som förhindrar att de genom konjunkturavmattningen frigjorda resurserna användes för att avhjälpa bostadsbristen.

Miljöfrågan

Man kan räkna med att 80 å 85 % av landets befolkning kommer att bo i tätorter år 1975 mot tre fjärdedelar nu och drygt hälften för endast 20 år sedan. Utvecklingen kännetecknas av att främst de medelstora och större tätorterna expanderar och att tätorterna i allt större utsträckning bildar sammanhängande befolkningsområden. Den fortlöpande urbaniseringen är ett av många uttryck för samhällets allt snabbare omvandling men innebär också i sig själv en genomgripande förändring i människornas livsvillkor.

Trots en allt livligare offentlig miljödebatt och den fortlöpande forskningen på planeringsområdet är emellertid vår kännedom om hur bebyggelsen bör utformas tämligen begränsad. Detta gäller i än högre grad frågan om hur skilda tekniska, ekonomiska och juridiska förhållanden påverkar förutsättningarna för att skapa goda bostadsmiljöer och tätortsmiljöer över huvud taget.

Vad först gäller frågan om hur bostadsmiljöerna bör vara utformade är kunskapen om de boendes värderingar mycket bristfällig. Under det senaste decenniet har visserligen utförts en rad s. k. trivselundersökningar. Häri- genom har emellertid i huvudsak endast kunnat klarläggas, att de boendes trivsel med sin bostad och sitt bostadsområde är beroende av bostadens storlek och utrustning, närheten till arbetsplatsen, kontakten med grannarna och möjligheten att umgås med släkt och vänner. Däremot ger undersökningarna — fränsett en klar preferens för egnahem och villor — föga besked om de boendes uppfattning om den yttre, fysiska miljön, såsom låghus eller höghus vid bebyggelse med flerfamiljshus, tillgången till grönområden etc.

Bostadsmiljöns medicinska aspekter har inte uppmärksammats tillräckligt, även om de fysiologiska och psykologiska verkningarna av buller, vatten- och luftföroreningar etc. delvis undersökts under senare år. Man har tillämpat kunskaperna på detta område när det gäller lägenheternas tekniska utformning, men några grundläggande medicinska eller hygieniska krav på bebyggelsens yttre planering har endast i begränsad omfattning ställts upp till ledning för stadsplaneringen.

I anslutning till problemet om hur möjligheterna att skapa goda bebyggelsemiljöer påverkas av skilda tekniska, ekonomiska och juridiska förhållanden etc. anmäler sig en rad frågetecken.

De arkitektoniska förutsättningarna för att skapa en funktionell och este-

tiskt tilltalande bebyggelse är i hög grad omdiskuterade, och idealen varierar från tid till annan. Likväl bör det finnas vissa för en längre tid bestående principer för hur bebyggelsen bör anpassas till naturen, husens skala i förhållande till samhällets storlek och byggnadstypens inverkan på stadsbilden. Bedömningsgrunderna på detta område får inte vara en exklusiv vetenskap för arkitekter utan spridas även till de förtroendemän och andra som har att bedöma stadsplanerna.

I detta sammanhang bör särskilt uppmärksammas frågan om den arkitektoniska anpassningen mellan ny och äldre bebyggelse i samband med sneringen. Det görs ofta gällande att stilbrytningarna härvid är särskilt besvärande och störande för miljön. Det är en öppen fråga i vilken utsträckning de äldre miljöerna kan bibehållas eller pietetsfullt förnyas genom ombyggnad av gamla hus, även om det är uppenbart att ombyggnad kan och bör ske i många fall. Oklart är likaledes i vad mån de nya fasadmaterial och konstruktionsmetoder, som ofta förorsakar stilbrytningarna, har avgörande teknisk och ekonomisk betydelse eller mera kan betraktas som ett uttryck för byggherrens och arkitektens önskan att markera byggnadsverkets särart.

Mark- och exploateringskostnadernas inverkan på bebyggelsens utformning — som funktion t. ex. av exploateringstal, tomternas utformning etc. — synes vara otillräckligt diskuterad. Det är således föga utrett vilka relationer i frågan om tomtkostnaderna som förekommer mellan olika typer av bebyggelse, såsom tre å fyra våningars smalhus, höghus, skivhus och småhus. Av betydelse i detta sammanhang är också bättre kännedom om hur bostadsstyrelsens regler för markvärdering och hyreskontroll inverkar på exploateringsgraden.

Bristfälliga kunskaper föreligger också om hur det senaste decenniets utveckling på projekterings- och produktionssidan inverkar på miljön. Utvecklingen har lett till att utarbetande av stadsplan och projektering av bebyggelsen numera i stor utsträckning sker i ett sammanhang. Ibland söker man vid projekteringen så långt som möjligt anpassa byggnaderna till byggnadsföretagens produktionsförutsättningar: man bedriver s. k. produktionsanpassad projektering. Därigenom har strukturomvandlingen inom byggnadsindustrien kommit att direkt påverka miljöutformningen. Vad detta betyder för miljöförhållandena är föga känt. Av betydande intresse i anslutning härtill är också på vad sätt och i vilken omfattning bostadsstyrelsens värderingsmetoder och låntaksregler medför en miljöförsämrande »beläningsarkitektur».

Slutligen uppkommer också den omdiskuterade frågan i vilken utsträckning den s. k. sekretessen i stadsplaneringen påverkar miljöutvecklingen. Det har hävdats att en intimare kontakt mellan myndigheter och allmänhet under stadsplaneringens gång skulle kunna ge nya impulser och möjlighet att innan det är för sent undanröja planförslag där kanske alltför kortsiktiga ekonomiska — och inte minst kommunalekonomiska — synpunkter kommit för mycket i förgrunden i förhållande till miljöaspekterna.

Från vårt håll har vid skilda tillfällen riktats kritik mot nybebyggelsen

för dess stundom mindre goda miljö eller brist på miljövärden. Man kan emellertid ej förneka att det fortlöpande skett en idémässig utveckling inom stadsplaneringen och undan för undan har framkommit till synes bärande idéer om vilka krav som bör tillgodoses vid planläggningen och på vad sätt detta skall ske. Man kan i detta sammanhang peka på principer och normer t. ex. i fråga om särskiljande av biltrafik och lekplatser, gånggatsidén, tendenserna till återgång till det slutna gaturummet etc. Tidigare representerade funktionalismens genombrott, den upplösta stadsbilden och smalhusen förnyande drag i bebyggelseplaneringen.

I inte obetydlig utsträckning har emellertid dessa idéer kommit att förfuskas i den praktiska byggnadsverksamheten. De frågeställningar, som antytts i det föregående, innefattar de utslagsgivande orsakerna härtill. Vi vet alltför litet om miljöskapandets förutsättningar. Utan bättre kunskaper på detta område kan vi inte tillgodose de i takt med levnadsstandarden och urbaniseringen växande kraven på bättre bostads- och tätortsmiljöer, även om experterna i teorien skapar aldrig så fina planlösningar. De i det föregående antydda frågorna bör därför bli föremål för en prövning.

I detta sammanhang kan konstateras, att chefen för kommunikationsdepartementet nyligen uppdragit till bostadsbyggnadsutredningen att ingående utreda förutsättningarna för höghusbebyggelsen. Sälunda skall bl. a. undersökas höghusens bostadsfunktionella egenskaper, förvaltningsförhållanden, relativa byggnadskostnader, exploateringskostnader och faktorer som vid stadsplaneringen bestämt valet av hustyp. Härigenom kommer alltså ett för bebyggelseplaneringen mycket viktigt delområde att utredas. Detta får emellertid inte hindra att miljöskapandets och därmed bebyggelseutvecklingens medicinska, tekniska, ekonomiska och juridiska förutsättningar behandlas i ett större sammanhang.

Bostadsbyggandets inriktning

I statsverkspropositionen förutsattes att under vart och ett av åren 1963 och 1964 skall igångsättas 79 000 lägenheter i statsbelånade hus, därav i småhus 24 000 år 1963 och 25 000 år 1964. Andelen småhus i det statsbelånade bostadsbyggandet skulle då komma att uppgå till 30,3 procent under 1963 och till 31,6 procent under 1964.

Detta skulle innebära en minskning av småhusens andel i jämförelse med målsättningen för närmast föregående år. I fjolårets statsverksproposition utgick socialministern ifrån att småhusbyggandet skulle få en omfattning som innebar 32 procent av den totala bostadsproduktionen. Det är dessutom risk för att om bostadsbyggandets omfattning under 1963 och 1964 blir större än vad som förutsatts i statsverkspropositionen, vilket vi med hänsyn till konjunkturläget och situationen på bostadsmarknaden anser vara önskvärt, så kommer småhusbyggandets andel att bli ännu mindre.

Gjorda undersökningar beträffande bostadsefterfrågans framtida utveckling i Sverige visar en mycket stark dragning mot småhus. Dessa undersökningar kan visserligen sägas ha ett begränsat värde, de tillfrågades svar till-

kommer inte alltid efter en realistisk bedömning av deras ekonomiska förutsättningar att realisera önskemålen. Men även med denna reservation är det tydligt att omfattningen av småhusbyggandet inte skulle svara mot allmänhetens efterfrågan om det förelåg ett fritt val. Man måste också taga hänsyn till att den fortsatta standardstegringen kommer att öka efterfrågan på småhus. När en familj har ekonomiska möjligheter att hyra en tre- eller fyrumslägenhet, har den också möjlighet att välja att bo i ett småhus.

Departementschefen framhåller att lån till småhus bör beviljas i en omfattning som svarar mot de faktiska bygginitiativen. Dessa bygginitiativ utgör emellertid inte någon mätare på den faktiska efterfrågan från allmänhetens sida, utan beror på möjligheten att bygga med hänsyn till tillgången på exploateringsfärdig tomtmark. Frågan om vilken omfattning småhusbyggandet får beror i hög grad på hur kommunerna bedriver stadsplaneringen. Statsmakterna måste fixera ett flerårsprogram för småhusbyggandet samt bedriva en intensiv upplysningsverksamhet för att få till stånd en inriktning av stadsplanearbetet som möjliggör att detta program fullföljes.

Det bör också undersökas om de statliga lånebestämmelserna, exempelvis reglerna för tomtvärdering, är så utformade att de stimulerar kommunerna till en överdriven och måhända i längden förlustbringande hyreshusbyggnad, bl. a. i form av höghus. I annat sammanhang föreslår vi att lånegrensarna för s. k. allmännyttiga företag skall sänkas från 100 till 97 procent. Härigenom skulle det bli klart att kommunerna svarar för topprisken, vilket kunde bidra till ökad försiktighet i fråga om ett forcerat byggande av stora hyreshus.

Systemet med jämn amortering av det statliga lånet, som numera tillämpas även för småhus, innebär att kapitalkostnaderna blir störst under de första åren efter husets uppförande. Det kan ifrågasättas om detta är lämpligt, särskilt i fråga om privatägda småhus. Under de första åren efter husets uppförande måste i många fall amortering ske av tillfälliga borgenslån, som man tvingats upptaga för att klara byggnadskostnaderna. Dessutom innebär standardstegringen och penningvärdesförsämringen att det i allmänhet blir lättare och lättare för egnahemsägaren att betala kapitalkostnaderna. Bostadsstyrelsen föreslog i fjol att småhusen skulle förräntas och amorteras med en fast annuitet. Vi delar bostadsstyrelsens uppfattning och föreslår därför en övergång till fast annuitet i privatägda småhus. Vid en amorteringstid på 30 år blir annuiteten vid 4 procents ränta 5,75 procent. Med det nuvarande systemet utgör ränta och amortering på det slutliga terärlånet under första året 7,3 procent.

Räntebidrag och familjebostadsbidrag

I statsverkspropositionen föreslås att räntebidragen slopas helt för hus, som färdigställda t. o. m. år 1951, samt att basräntan höjs till 4,5 procent för hus uppförda under åren 1952—1956 och till 4 procent för hus byggda efter 1956 och finansierade med statslån enligt de lånevillkor som gäller för hus påbörjade före den 1 januari 1958. För senare uppförda hus bör nuva-

rande basränta, 3,5 procent, lämnas oförändrad. I jämförelse med vårt förslag till 1962 års riksdag innebär regeringens förslag 1/4 procent högre ränta för hus uppförda 1953—1956 och 1/4 procent lägre ränta för senare uppförda hus. Skillnaden är inte stor, och vi anser att Kungl. Maj:ts förslag bör godtagas. De hyreshöjningar, som blir följden av de föreslagna ränteförändringarna, beräknas för en trerummare mellan 100 kr. om året i 1940-talshuset och 260 kr. om året i 1950-talshuset.

För att kompensera barnfamiljerna för hyreshöjningen föreslår socialministern en höjning av inkomstgränserna för familjebostadsbidrag. Förslaget innebär att den övre gränsen för att något bidrag skall utgå till en tvåbarnsfamilj höjs från 9 500 till 14 000 kr. beskattningsbart belopp, vilket omräknat till årsinkomst innebär en höjning från 16 700 till 22 000 kr. För en trebarnsfamilj höjs gränsen i fråga om årsinkomst från 17 900 till 23 800 kr. Någon höjning av beloppen föreslås emellertid inte, de familjer som tidigare haft förhöjt bostadsbidrag får härigenom ingen som helst kompensation för de hysesstegringar, som Kungl. Maj:ts förslag leder till.

Familjebostadsbidragets ökning i olika familjetyper och inkomstskikt enligt regeringens förslag

2-barnsfamilj		3-barnsfamilj		4-barnsfamilj	
Årsinkomst 1 000-tal kr.	Bidragets ökn. kr.	Årsinkomst 1 000-tal kr.	Bidragets ökn. kr.	Årsinkomst 1 000-tal kr.	Bidragets ökn. kr.
Under 12,5....	±0	Under 13,6....	±0	Under 14,9....	±0
12,5—14,9....	330	13,6—16,1....	330	14,9—17,3....	330
14,9—16,7....	345	16,1—16,7....	765	17,3—18,5....	855
16,7—19,7....	690	16,7—17,9....	435	18,5—19	525
19,7—22	345	17,9—21,4....	870	19 —23,3....	1 050
		21,4—23,8....	435	23,3—25,6....	525

Av ovanstående tabell framgår att socialministern inte föreslår någon som helst kompensation för hyreshöjningarna till de ekonomiskt svagaste barnfamiljerna. Enligt vår mening kan förslaget, bl. a. av den anledningen, inte godtagas utan måste omarbetas. De ekonomiskt sämst ställda barnfamiljerna måste få en bidragshöjning, vilket kunde ske exempelvis genom att inkomstgrupper, som nu är berättigade till förhöjt bidrag, får ett extra förhöjt bidrag.

Vi anser emellertid att innan man slår in på en väg som innebär att en betydande del av familjestödet koncentreras på familjebostadsbidraget, är det nödvändigt att grundligt överväga vilken uppgift inom familjepolitiken som familjebostadsbidraget bör ha i fortsättningen. Det finns ingenting i statsverkspropositionen som tyder på att socialministerns förslag föregåtts av sådana överväganden och att förslaget ingår som ett led i en väl genomtänkt plan för familjepolitikens utbyggande för framtiden.

Det kan inte utan vidare anses självklart att en väsentlig del av familje-

stödet skall användas för konsumtionsdirigerande bidrag av familjebostadsbidragets typ. Visserligen är barnfamiljernas bostadsförhållanden i många fall otillfredsställande, vilket talar för att speciella åtgärder vidtages för att förbättra deras situation just vad bostäderna beträffar. Å andra sidan kan deras bostadsfråga på grund av bostadsbristen i många fall inte lösas genom penningbidrag emedan de inte kan erhålla en godtagbar lägenhet.

Socialministern erinrar om att hans företrädare i 1962 års statsverksproposition anförde, att åtskilliga skäl talar för att familjebostadsbidragen ges en mera generell räckvidd. Han framhåller emellertid att det är tveksamt, om man i rådande bostadsmarknadsläge bör genomföra en reform, som innebär att familjebostadsbidrag oberoende av ekonomisk bärkraft skulle tillkomma alla flerbarnsfamiljer vilkas bostäder uppfyller vissa utrymmes- och standardkrav, och fortsätter:

Tillgången på rymliga och välutrustade bostäder är fortfarande inte tillräckligt stor för att flerbarnsfamiljerna i önskvärd utsträckning skall kunna bli berättigade till bidrag. En reform av antytt innehåll skulle i nuvarande läge inte innebära avsett stöd till hushåll, som med hänsyn till bostadsbrist inte kunnat skaffa sig lägenheter med den för bidrag föreskrivna standarden.

Socialministern synes emellertid ha förbisett att samma invändning kan riktas mot hans förslag beträffande inkomstgränserna. En höjning av dessa gränser ger inte något stöd till hushåll, som på grund av bostadsbristen inte kan erhålla lägenheter av godtagbar standard. Andelen barnfamiljer, som inte bor i sådana lägenheter, torde t. o. m. vara större i de lägre inkomstskikten än i de högre.

Socialministern understryker att det allmänt föreligger motiv för en förstärkning av samhällets insatser för flerbarnsfamiljerna och att det är önskvärt att en förbättring av familjestödet åstadkommes. Samtidigt utgår han ifrån att en sådan allmän förstärkning av familjestödet i nuvarande bristsituation på bostadsmarknaden inte kan åstadkommas genom familjebostadsbidragen. Socialministerns argumentering i statsverkspropositionen förefaller snarast leda till slutsatsen, att behovet av ökat stöd till barnfamiljerna, som accentueras genom de hyreshöjningar, som kommer att uppstå bl. a. genom minskade generella bostadssubventioner, borde till väsentlig del koncentreras till ett stöd som alla erhåller, dvs. till det allmänna barnbidraget.

Det är också en sådan lösning vi stannat för att föreslå. Vi anser emellertid en viss höjning av familjebostadsbidragen motiverad, vilket enligt vår mening bör ske genom att bidraget per barn i fråga om förhöjt och helt bidrag höjs med 100 kr. och för reducerat bidrag med 50 kr. För att även familjer med något högre inkomster skall erhålla full kompensation för hyreshöjningar i samband med den föreslagna avvecklingen av de generella subventionerna, anser vi att familjer med inkomster som med 3 000 kr. överstiger den nuvarande inkomstgränsen för reducerat bidrag bör få ett mindre familjebostadsbidrag. Detta bidrag bör utgå med hälften av reducerat bi-

drag. Härigenom tillkommer en ny bidragsgrupp. Vi anser att den fördel det innebär att dessa familjer får full kompensation för hyreshöjningarna och att tröskelproblemen minskar uppväger det ökade administrativa besvär som förslaget medför.

Förslagets innebörd framgår av följande tabell:

Sammanlagt bidrag i kronor för familj med								
Bi- drags- typ	1 barn		2 barn		3 barn		4 barn	
	gäl- lande	för- slaget	gäl- lande	för- slaget	gäl- lande	för- slaget	gäl- lande	för- slaget
Förhöjt bidrag								
I			1 020	1 220	1 200	1 500	1 380	1 780
II			1 080	1 280	1 260	1 560	1 440	1 840
III			1 140	1 340	1 320	1 620	1 500	1 900
Helt bidrag								
I	345	345	690	890	870	1 170	1 050	1 450
II	360	360	720	920	900	1 200	1 080	1 480
III	375	375	750	950	930	1 230	1 110	1 510
Reducerat bidrag								
I			345	445	435	585	525	725
II			360	460	450	600	540	740
III			375	475	465	615	555	755
Nytt bidrag								
I				220		290		360
II				230		300		370
III				240		310		380

För att full kompensation skall ges för hyresstegringarna men också emedan vi anser att familjepolitiken i allmänhet bör förstärkas, föreslår vi att det allmänna barnbidraget från den första januari 1964 skall höjas med 100 kr. från 550 till 650 kr. per barn. Konkret förslag härom framställs i en följdmotion. Härigenom skulle alla barnfamiljer, även de som inte kan erhålla en för familjebostadsbidrag godtagbar lägenhet, få en förbättring. Våra förslag beträffande höjningen av familjebostadsbidraget och barnbidraget ger tillsammans följande förbättringar för de familjer, som är berättigade till familjebostadsbidrag: (Den beskattningsbara inkomsten är omräknad till årsinkomst)

Årsinkomst 1 000-tal kr.	Ökning av fam.-bostads- bidraget	Höjningen av barnbidraget	Summa förbättring
<i>2-barnsfamilj</i>			
Under 12,5	200	200	400
12,5—14,9	200	200	400
14,9—16,7	100	200	300
16,7—20,3	220	200	420
20,3—	—	200	200
<i>3-barnsfamilj</i>			
Under 13,6	300	300	600
13,6—16,1	300	300	600
16,1—17,9	150	300	450
17,9—21,5	290	300	590
21,5—	—	300	300
<i>4-barnsfamilj</i>			
Under 14,9	400	400	800
14,9—17,3	400	400	800
17,3—19	200	400	600
19 —22,7	360	400	760
22,7—	—	400	400

De av oss föreslagna förändringarna i villkoren för familjebostadsbidrag bör träda i kraft 1 januari 1964.

Lika konkurrensvillkor, sparande inom bostadssektorn

Från vårt håll har villkoren för de statliga bostadslånen kritiserats dels emedan de inte innebär konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer och dels emedan de försvagar intresset för extra amorteringar på bostadslånen och därmed minskar sparandet inom bostadssektorn.

I första hand bör lånevillkoren ändras så att extra amorteringar på bostadslånen blir mera lönande än sparande i form av insättningar i bank. För bostadshus, som ej har bunden tertiärlåneränta, förefaller det enklast att höja tertiärlåneräntan till ungefär samma nivå som marknadsräntan på liknande lån och i stället koncentrera stödet till ett enhetligt schablonbidrag. Detta bör avvägas så att det inkluderar dels ränteeftergifterna på bottenlånen och dels det stöd, som utgår i form av nedsatt tertiärlåneränta.

För de boendes del innebär en sådan omläggning av stödet ingen förändring, hyran blir densamma som enligt de metoder som nu tillämpas. Under förutsättning att schablonbidraget utgår med samma belopp även om tertiärlånet amorterats mer än lånevillkoren föreskriver, kommer amorterings-sparandet att bli väsentligt mera lönande än f. n. Detta kommer att öka amorteringarna, inte minst från egnahemsägarnas sida, och därmed bostads-sparandet. Vidare kommer det av oss föreslagna systemet att utjämna kon-

kurrensvillkoren mellan olika företagsformer. Vi anser nämligen att det enhetliga schablonbidraget bör utgå med samma belopp, oavsett företagsform. Det är enligt vår mening felaktigt att en del av bostadsstödet skall utgå i form av subventionerad ränta på ett lån, som enligt de nuvarande villkoren är dubbelt så stort för ett s. k. allmännyttigt företag som för en enskild bostadsföretagare. Detta innebär en orättvisa som man enklast undanröjer genom att övergå till det av oss föreslagna systemet. Om det system vi föreslagit genomförs, erfordras inte avskrivning av någon del av lånefonden för bostadsbyggande. Vi förutsätter att det anslagsbehov som kan uppkomma för schablonbidrag under nästa budgetår — ca 5 milj. kr. — utbetalas från anslaget till räntebidrag.

Bostadspolitiska utredningen föreslog att lånegränserna för kooperativa företag skulle sänkas från 95 till 93 procent och för allmännyttiga företag från 100 till 97 procent. Vi anser att om man i stor utsträckning organiserar ett målsparande bland ungdom för bostadsändamål, bör lånegränsen för kooperativa företag kunna sänkas till 93 procent utan risk för att det kooperativa bostadsbyggandet minskar. Eftersom omfattningen av flerfamiljshusbyggandet i stor utsträckning beror på kommunala bedömanden, anser vi starka skäl tala för att kommunerna får satsa en mindre del av toppkapitalet till de hel- eller halvkommunala bostadsföretagen. De får därigenom ta topprisken, vilket bör leda till en försiktigare bedömning i fråga om stora hyreshus och ett ökat intresse för småhusproduktionen. Vi föreslår därför att bostadspolitiska utredningens förslag beträffande lånegränserna nu genomföres.

Kreditgarantisystem

En övergång från direkt statlig långivning för bostadsfinansiering till ett system med statliga kreditgarantier bör under nuvarande förhållanden på bostadsmarknaden inte stöta på några större svårigheter. Vi förordar ett kreditgarantisystem, som omfattar såväl flerfamiljshus som småhus.

I en motion till fjolårets riksdag (II: 514) framhöll vi, att det finns anledning väcka frågan, varför inte de kreditinrättningar, som nu i så stor utsträckning lämnar krediter till bostadshus upp till vissa procent av fastigheternas belåningsvärden, även skulle kunna samtidigt förmedla de ytterligare krediter, som staten nu lämnar. Naturligtvis förutsätter detta att på kapital- och obligationsmarknaden då i tillfredsställande utsträckning kan placeras lån från dessa kreditinrättningar. Utrymme härför uppstår emellertid om de statliga låneanspråken i minst motsvarande grad reduceras.

Utredning har visserligen redan förut skett om en mera allmän övergång till kreditgarantisystem, men utan att leda till något praktiskt resultat. Vi anser nu att denna fråga bör kunna lösas redan vid nästa års riksdag.

Värdebeständiga lån

Vi har vid flera tillfällen framhållit att systemet med värdebeständiga bostadslån borde prövas i fråga om bostadsfinansieringen. En sådan låneform

skulle få en hyresutjämnande effekt samt medföra sänkta kostnader inom nyproduktionen. Räntan på värdebeständiga lån skulle naturligtvis ligga lägre än räntan på lån utan garanti för värdebeständighet, varför kapitalkostnaderna i fastigheter finansierade med sådana lån under en avsevärd tid framåt skulle ligga på en låg nivå i jämförelse med fastigheter, finansierade på vanligt sätt.

Vi föreslår därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att regeringen i samverkan med kreditinstituten och andra berörda offentliga organ förbereder en tillämpning av värdebeständiga lån och därefter framlägger erforderliga förslag till riksdagen.

En parlamentarisk bostadsberedning

Vi konstaterar med beklagande att regeringens förslag till årets riksdag inte innehåller någon bedömning av möjligheterna att lösa de bostads- och hyrespolitiska avvagningsproblemen i stort. Detta är desto mer anmärkningsvärt, som behovet av riktlinjer härför nu framstår som mer brännande än någonsin.

Det är risk för att bostadspolitiken även i fortsättningen kommer att bestå av mera slumpmässiga och föga genomtänkta småreformer, utan den fasthet som en klar målsättning ger. I december 1959 tillsattes en utredning rörande vissa bostadsfrågor, bostadsbyggnadsutredningen. Dåvarande socialministern förklarade i en interpellationsdebatt i andra kammaren någon dag innan denna utredning tillsattes, att den skulle bestå av experter, som skulle få lägga fram sin objektiva syn, och sedan skulle politikerna få taga ställning till förslagen.

Denna utredning har nu arbetat i tre år. Den får nya specialuppgifter, senast har kommunikationsministern uppdragit åt den att utreda frågan om höghusens lämplighet. Det är av allt att döma en tidskrävande undersökning, som statsrådet Skoglund vill ha utförd. Utredningens arbete kommer förmodligen att taga ytterligare lång tid, och under tiden fortsätter bostadspolitiken att förbli ett lappverk.

Att de nu för riksdagen framlagda förslagen inte föregåtts av någon parlamentarisk utredning utan utformats i departementet, måste inge farhågor för att regeringen i fortsättningen ämnar förfara på samma sätt även i fråga om vittsyftande förslag. Vi anser att denna metod medför betydande risker. De problem det här gäller är nämligen inte bara till sin natur tekniskt svåra och vittomfattande. Mera genomgripande lösningar kan också lätt bli politiskt kontroversiella och såväl ur regeringens som oppositionens synpunkt framstå som alltför riskabla, även om de ur praktisk och bostadssocial synvinkel skulle vara verkligt goda lösningar.

Redan av detta skäl anser vi att en parlamentarisk bostadsberedning bör tillsättas med uppgift att framlägga förslag till utformning av den statliga bostadspolitiken på längre sikt. Dagens situation på bostadsmarknaden kännetecknas av en svårartad bostadsbrist och av en stark splittring på olika nivåer av hyrorna för likvärdiga lägenheter i hus uppförda vid olika tidpunk-

ter. Hyresskillnader, som inte motsvaras av olikheter i bostadsvärde, innebär påtagliga olägenheter, heter det i årets statsverksproposition. »Om sådana hyresskillnader är mera väsentliga kan de antagas medverka till att skapa tröghet på bostadsmarknaden. Ur rättvisesynpunkt är de föga tilltalande». Vi anser därför att en parlamentarisk bostadsberedning bör träda i funktion snarast möjligt och att nu arbetande expertutredningar på dessa områden bör få direktiv att samordna sitt arbete med den nya beredningen och inrikta det efter dess önskemål. För vår del vill vi här skissera de huvudproblem till vilka en sådan beredning bör taga ställning.

Vi hälsar då först med tillfredsställelse den enighet som uppnåddes i utredningen om en ny hyreslagstiftning. En helt annan fråga är emellertid spörsmålet om i vilken takt en avveckling av hyresregleringslagen över huvud taget bör ske. Om avvecklingsåtgärder skulle vidtagas på orter, där det råder stor bostadsbrist och utpräglade skillnader mellan olika kostnadsnivåer för likvärdiga lägenheter, skulle riskerna för kraftiga rörelser i hyresläget säkerligen bli stora. Utsikterna att balans på bostadsmarknaden utan alltför stora omvälvningar skall uppstå inom ett område bör föreligga innan hyresregleringen avvecklas. Det är enligt vår mening nödvändigt att man i god tid planlägger de åtgärder, som från statens sida bör vidtagas i samband med en avveckling. Här kommer frågan om kompensation till barnfamiljerna i första hand i blickfältet. Denna kompensation bör vara väl genomtänkt och insatt i ett större familjepolitiskt sammanhang. Här bör även frågan om familjebostadsbidragens utformning och om vilken roll konsumtionsdirigerande subventioner av detta slag i fortsättningen bör spela inom familjepolitiken upptagas till behandling. Beredningen bör också pröva om det erfordras andra åtgärder från statens sida än kompensation åt barnfamiljerna i samband med hyresregleringens avveckling.

Vi har i annat sammanhang behandlat miljöfrågorna, som börjat tilldraga sig allt större uppmärksamhet i den bostadspolitiska debatten. En viktig uppgift för bostadsberedningen blir att behandla miljöpolitiken, varvid det i första hand gäller att undersöka om bestämmelserna för de statliga länen är så utformade, att de kan ha bidragit till den överexploatering av marken som kännetecknar många stadsplaner. Eftersom goda gemensamhetsanordningar kan för de boende vara lika värdefulla som standardstegringar inom lägenheten, bör lånevillkoren utformas så, att de direkt stimulerar kommuner och bostadsföretag att lägga större vikt vid miljöfrågorna.

Vi har också understrukit att det är nödvändigt att småhusbyggandet erhåller en ökad andel av den totala bostadsproduktionen. Förutsättningen härför är emellertid att det finns tillräckligt med exploateringsfärdig mark för detta ändamål. Omfattningen av småhusproduktion är alltså beroende av kommunernas stadsplanepolitik. Det gäller därför för bostadsberedningen att i första hand undersöka om de nuvarande lånevillkoren kan ha någon inverkan på kommunernas avvägning mellan låghus och stora hyreshus. Det är troligt att de hundraprocentiga lån, som utgår till hel- eller halvkommunala företag, samt en utbredd uppfattning i kommunerna att staten kommer

att få bära de förluster, som kan uppstå i framtiden om det byggs för mycket stora hyreshus, kan inverka på bedömningen och planarbetet i kommunerna.

Eftersom de flesta bedömare är eniga om att den nuvarande småhusproduktionen inte svarar mot den efterfrågan, som kommer att uppstå när vi för en köparnas marknad på bostadsområdet, bör lånevillkoren så vitt möjligt utformas så att de kan antagas verka i riktning mot att småhusbyggandet får en ökad andel av bostadsproduktionen. Beredningen bör även undersöka möjligheterna att på annat sätt stimulera kommunerna att ge större utrymme för småhusproduktionen.

Från vårt håll har lånevillkoren även kritiserats emedan de inte stimulerar till extra amorteringar på bostadslånen och därmed till ökat sparande inom bostadssektorn. De innebär inte heller konkurrens på likvärdiga villkor mellan olika företagsformer. Även dessa avsnitt av bostadspolitiken bör bostadsberedningen överse.

Vi anser att om en parlamentarisk bostadsberedning angriper dessa och andra viktiga problem inom bostadspolitiken förutsättningslöst bör den kunna bli av väsentlig betydelse för utformningen av en målveten bostadspolitik.

Hemställan

Under hänvisning till ovanstående hemställer vi,

A. att riksdagen måtte besluta

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionen anförts beträffande

a) att bostadsbyggnadsprogrammet för 1963 med hänsyn till konjunkturavmattningen bör omfatta cirka 90 000 lägenheter;

b) att det ordinarie bostadsbyggnadsprogrammet för 1964 bör omfatta 85 000 lägenheter men utökas i den mån konjunkturläget så medger;

c) att det må ankomma på Kungl. Maj:t att på tilläggsstat begära de höjningar av ramarna för igångsättningen, som kan bli erforderliga;

2. a) att avslå Kungl. Maj:ts förslag beträffande ändrade inkomstgränser för familjebostadsbidrag;

b) att familjebostadsbidragen fr. o. m. 1 januari 1964 skall förbättras enligt i motionen framlagt förslag;

c) att anslaget till Bostadsrabatter under femte huvudtiteln skall uppföras med 135 000 000 kronor för budgetåret 1963/64;

3. att tertiärlån för privatägda småhus skall förräntas och amorteras genom fast annuitet, att tillämpas fr. o. m. 1 juli 1963;

4. att tertiärlånets övre gräns för fastigheter, som påbör-

jats efter den 1 juli 1963, skall vara 97 procent för företagsformer, som nu får låna 100 procent, samt 92 procent för kooperativa företag, som nu får låna 95 procent;

5. omläggning av lånevillkoren för att stimulera amorteringssparandet och innebärande att räntesubventionen ersättes med ett enhetligt schablonbidrag enligt i motionen angivna riktlinjer;

6. att avslå Kungl. Maj:ts förslag om att å Lånefonden för bostadsbyggande skall uppföras ett avskrivningsanslag av 148 000 000 kronor för budgetåret 1963/64;

7. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om tillämpning av kreditgarantisystem för bostadsfinansieringen;

8. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte i samverkan med på kreditmarknaden verkan-
de företag och institut förbereda och för riksdagen framläg-
ga de förslag, som kan erfordras för att introducera värde-
beständiga lån för bostadsbyggandet;

9. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att en parlamentarisk bostadsberedning skyndsamt tillsättes för att behandla i motionen angivna uppgifter och avgiva förslag till den statliga bostadspolitikens utformning; samt

B. att riksdagen måtte beakta vad som i övrigt anförts i motionen.

Stockholm den 25 januari 1963

Bertil Ohlin

Gustaf Kollberg

Gunnar Helén

O. Malmberg

Henning Gustafsson

Wald. Svensson

Brita Elmén

i Skellefteå

Bertil von Friesen

Manne Ståhl

Sven Gustafson

i Göteborg